

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
<http://ageconsearch.umn.edu>
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

- PORHAJAŠ, V. 1994. Ekonomika výroby bioproduktov v západoslovenskom regióne : Kandidátska dizertačná práca. Nitra : SPU, 1994. 89 s.
- ROZSÝPAL, R. 2001. Současnost a problémy ekologického zemědělství v ČR. In: Zemědelec, 2001, č. 30, s. 2.
- ZOBORSKÝ, I. M. 1997. Ekonomika výroby ekologických produktov na Slovensku a možnosti ich exportu. In: Agrárni perspektivy 6. Praha : ČZU, 1997, s. 402-406. ISBN 80-213-00368-9

Kontaktná adresa:
prof. Ing. Ivan Mojmír Zoborský, CSc., Katedra ekonomiky, Fakulta ekonomiky a manažmentu, Slovenská poľnohospodárska univerzita, Tr. A. Hlinku 2, 949 76 Nitra

Acta oeconomica et informatica 1
Nitra, Slovaca Universitas Agriculturae Nitriae, 2002, s. 26-27

THEORETICAL BASIS OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT CONCEPTION

TEORETICKÉ ZÁKLADY KONCEPCE TRVALE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

Vladimír JENÍČEK

Czech University of Agriculture, Prague, Czech Republic

Sustainable development is regarded by many as the issue and a method for solution of a number of global problems, which have primarily originated in relation to dynamic industrial development and the prominent rise of world population. Sustainable development is first of all the conception closely related to human attitudes and values. The work presents the definition of sustainable development, its modern concept, sustainable development dimensions, and the Agenda 21.

Key words: sustainable development, conception of sustainable development, human dimensions, economic dimensions, technological dimensions, ecological dimensions

DEFINICE A VÝZNAM POJMU TRVALE UDRŽITELNÝ ROZVOJ

Trvalá udržitelnost není nově vytvořenou koncepcí, ale prastarým principem lidských kultur i zvířat, neboť může být chápána jako uvážlivé chování predátora, který se chce vyvarovat nadmerného vyčerpání svých lovišť a zajistit si tak optimální udržitelný výnos. Především komunity původního obyvatelstva, například v Severní a Jižní Americe, měly hluboký smysl pro harmonické soužití s přírodou, jež bylo charakterizováno myšlenkou jejího nevykořisťování.

Jednou z prvních definic moderního pojednání tohoto pojmu a dodnes hojně používanou je ta, kterou zavedla v roce 1987 Světová komise pro životní prostředí a rozvoj ve své zprávě „Naše společná budoucnost“. Trvale udržitelný rozvoj (TUR) je zde definován jako: „... takový rozvoj, při němž bude současná generace uspokojovat své potřeby tak, aby neomezila možnosti příštích generací uspokojovat jejich potřeby“.

V zákoně České republiky o životním prostředí (zákon č. 17/1992) najdeme následující definici TUR: „... je takový rozvoj společnosti, který současným a budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní potřeby a přitom nesnížuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů“.

Někteří autoři kritizují přílišnou teoretičnost těchto definic a používají některé z operačních definic, které chápou udržitelný rozvoj například jako: „...soustavu rozvojových programů, které zajišťují uspokojení lidských potřeb a přitom z dlouhodobého

hlediska neohrožují kapacitu přírodních zdrojů, standardy kvality životního prostředí a sociální spravedlnost“ (Bartelmus, 1994).

Z uvedených definic vyplývá, že pojednání TUR v sobě zahrnuje tři důležité prvky. Jednak vyjadřuje požadavek, aby došlo k zahrnutí ohledů na životní prostředí do procesu ekonomického rozvoje, neboli k integraci hospodářské politiky a politiky ochrany životního prostředí v teorii i praxi. V současné době se projevují silné interdependenze mezi stavem životního prostředí a rozvojem, neboť ekologické škody jsou způsobeny jak vysokou úrovňí ekonomického růstu, tak jeho nedostatkem. Navíc existuje také prostorová závislost mezi problémy životního prostředí na různých úrovních – problémy lokálního či regionálního charakteru mohou přerušit až v problém globální a ten může naopak zpětně zhoršit nebo zapříčinit vznik ekologických a ekonomických problémů na nižších úrovních. Tyto vzájemné závislosti je třeba brát v úvahu, aby nadále nedocházelo k oddelování odpovědnosti za vytváření hospodářské a ekologické politiky, politiky využívání přírodních zdrojů a jiných navazujících politik.

MODERNÍ KONCEPCE TRVALE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

V roce 1980 Mezinárodní unie pro ochranu přírody (IUCN) publikovala Světovou ochranářskou strategii, kde se poprvé veřejně objevil pojednání trvale udržitelného růstu. Tato strategie představovala velký krok vpřed, neboť považovala ochranu přírodních zdrojů za komplexní proces, který by měl dosáhnout

udržitelnosti při jejich využívání. Propagovala prognostickou politiku ochrany ŽP, která by byla založena na prevenci a doporučovala zavést v systému národního účetnictví nepeněžní indikátory, které by měřily úspěchy ochrany ŽP.

Koncepce TUR byla následně rozvinuta ve zprávě Světové komise pro životní prostředí a rozvoj (WCED) nazvané „Naše společná budoucnost“, která byla publikována v roce 1987. WCED byla ustavena Valným shromážděním OSN v roce 1983 jako nezávislá instituce. Komise byla pověřena úkolem dále analyzovat vztah mezi hospodářským růstem a životním prostředím a formulovat realistické návrhy, jak překonat existující rozpory. Výsledkem tříleté práce komise byla již zmiňovaná zpráva, v níž komise dospěla k názoru, že globální problémy nelze řešit zastavením hospodářského růstu, nýbrž nastoupením nové, kvalitativně odlišné cesty rozvoje: „... takové, která zajistí lidský pokrok nejen na několika místech a po několik málo let, ale na celé planetě i ve vzdálené budoucnosti“ (Naše společná budoucnost, 1991). Tento „trvale udržitelný rozvoj“ se měl stát cílem nejen rozvojových zemí, ale i zemí průmyslově vyspělých.

Všeobecného přijetí se pak myšlence TUR dostalo na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Riu de Janeiro v roce 1992 – na „Summitu Země“, kde již byl vytyčen a přijat celosvětově platný pracovní plán pro aplikaci TUR v praxi – Agenda 21, jejíž hlavní zásady shrnula Deklarace o životním prostředí a rozvoji. Tato konference potvrdila, že nastoupení cesty TUR je jediným způsobem, jak překonat globální krizi, která by v blízké budoucnosti mohla dospět do bodu, z něhož není návratu. Konstatovala, že základní příčinou této krize jsou neudržitelné vzorce výroby a spotřeby, a že ekonomický vývoj v žádné zemi ani v žádném odvětví zatím trvale udržitelného charakteru nedosáhl. „Jedinou cestou vpřed je sladění ekonomického rozvoje s ekologickými principy. Hospodářský rozvoj musí dál pokračovat, nesmí však znamenat kvantitativní růst materiální výroby a spotřeby, nýbrž kvalitativní rozvoj, který povede ke zvýšení lidského blahobytu, aniž by ničil základnu přírodních zdrojů, dále zhoršoval kvalitu prostředí a redukoval bohatství přírody. Jenom tak lze uspokojit oprávněné materiální potřeby, zejména odstranit chudobu ve velké části světa.“

Koncepce trvale udržitelného rozvoje vytyčuje základní principy, které by měly všechny státy světa společně i individuálně integrovat do svých cílů a uskutečňovat v praxi prostřednictvím mnohostranných způsobů péče o prostředí a rozvoj.

ZÁVĚR

20. století zřejmě zůstane především stoletím dvou světových válek a stoletím „megazabíjení“ (jak ho nazval Z. Brzezinski ve své knize „Bez kontroly“), stoletím poznamenaným existencí dvou antagonistických světových soustav, ale také stoletím ohromného vědeckotechnického pokroku a ekonomického růstu, který s sebou přinesl růst životní úrovně a kvality života na straně jedné i rostoucí bídou a utrpení na straně druhé, obojí doprovázeno zhoršujícím se stavem globálního životního prostředí.

Konec 80. let představoval určitý přelom ve vývoji světového hospodářství, ale také v oblasti chápání vztahu ekonomické-

ho růstu a jeho vlivu na životní prostředí – byla definována a přijata moderní koncepce trvale udržitelného rozvoje. Světové společenství se shodlo na tom, že lidská civilizace na celém světě musí změnit svou současnou ekonomickou praxi, která má extenzivní a neudržitelný charakter, a že trvale udržitelný rozvoj je jedinou cestou, jak dosáhnout ekonomického pokroku ve prospěch lidstva, aniž by došlo k nevratnému poškození životního prostředí a biosférických systémů, a předejít tak vážnému ohrožení samotného přežití lidstva. Myšlenka trvale udržitelného rozvoje byla potvrzena na Konferenci v Riu v roce 1992 i na řadě dalších vrcholných zasedání, přičemž bylo mnohokrát zdůrazněno, že při jeho realizaci je třeba brát v úvahu především zvláštní rysy situací v jednotlivých zemích i odlišnosti jejich národních zájmů.

Trvale udržitelný rozvoj nicméně zůstává velmi široce definovanou koncepcí, jejíž podrobnější rozpracování na všech nižších úrovních – národní, místní, podnikové i na úrovni každého jednotlivce, a předeším zahrnutí jejich cílů do praktické politiky představuje hlavní úkoly na cestě k jejímu dosažení i pro nadcházející desetiletí.

Souhrn

Trvale udržitelný rozvoj je mnohými považován za východisko a metodu řešení řady globálních problémů, které vznikly především v souvislostech s dynamickým industriálním rozvojem a výrazným růstem světové populace. Trvale udržitelný rozvoj je především koncepcí s úzkým vztahem k lidským postojům a hodnotám. Stal uváděl definici trvale udržitelného rozvoje, jeho moderní koncepci, dimenze trvale udržitelného rozvoje i Agenda pro 21. století.

Klíčová slova: trvale udržitelný rozvoj, koncepce udržitelného rozvoje, dimenze lidská, ekonomická, technologická, ekologická

Literatura

- BARTELMUS, P. 1994. Environment, growth and development. London : Routledge, 1994.
- BRZEZINSKI, Z. 1993. Bez kontroly – chaos v předvečer 21. století. Praha : Victoria Publishing, 1993.
- GORE, A. 1994. Země na misce vah. Praha : Argo, 1994.
- JENÍČEK, V. 2000. Teoretické základy koncepce trvale udržitelného rozvoje. In: Zemědělská ekonomika, roč. 46, 2000, č. 2.
- JENÍČEK, V. 2000. Indikátory trvale udržitelného rozvoje. In: Zemědělská ekonomika, roč. 46, 2000, č. 3.
- MEADOWS D. H. - MEADOWS D. L. - RANDERS J. 1995. Překročení mezí. Praha : Argo, 1995.
- Naše globální sousedství : Komise pro globální řízení. Praha : Rada pro mezinárodní vztahy, 1

Kontaktní adresa:

prof. Ing. Vladimír Jeníček, DrSc., Czech University of Agriculture, Prague, Czech Republic